

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále ministerstvo) má stěžejní podíl v primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v České republice. V oblasti protidrogové primární prevence bylo ministerstvo usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky, pověřeno koordinací primární protidrogové prevence na meziresortní úrovni.

Je to dáno nejen celkovým počtem dětí, žáků a studentů vzdělávajících se ve školách, ale také celkovou délkou působení školního prostředí na ně. Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří se jen velmi obtížně napravit v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence sociálně patologických jevů u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení školství, zvláště pak krajů a obcí.

Sociálně patologické jevy vnímáme jako celek a až poté je pracovním dělíme na prevenci drogových závislostí a prevenci kriminality. Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

Základní cíle strategie

- výchova ke zdravému životnímu stylu
- rozvoj a podpora sociálních kompetencí
- zkvalitněním koordinace a kontroly specifické primární prevence napříč resorty dosáhnout vyšší kvality a efektivity prováděných programů

Východiska strategie primární prevence ve školství

- Pravidelná setkávání s okresními a krajskými koordinátory
- Analýza potřeb terénu
- Dlouhodobé cíle v krajích
- Zkušenosti z naplňování minulých koncepcí
- Pojetí prevence v zásadních vládních a mezistátních dokumentech

Zásady primární prevence ve školství

Prevence v působnosti resortu školství, zahrnuje především aktivity v oblastech :

- násilí a šikanování,

- záškoláctví,
- kriminality, delikvence, vandalismu aj. forem násilného chování,
- ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže,
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu,
- užívání návykových látek (vč. opomíjeného alkoholu a kouření), anabolik, medikamentů a dalších látek,
- virtuálních drog a patologického hráčství (gambling),
- diváckého násilí.
- komerčního sexuálního zneužívání dětí,
- syndromu týraných a zneužívaných dětí
- sekt a sociálně patologických náboženských hnutí.

Členění primární prevence

- **Nespecifickou primární prevencí** se rozumí volnočasové aktivity, které tvoří nedílnou součást obecné primární prevence a jejímž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti, včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit. Programy nespecifické prevence (např. různé volnočasové aktivity) by existovaly a byly žádoucí i v případě, že by neexistovaly sociálně patologické jevy
- **Specifická primární prevence** tj. systém aktivit a služeb jedincům, u nichž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj. Podpůrné programy pro rizikové skupiny, pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami jako prevence před exkluzí

Cíle specifické primární prevence

- Provázanost systému resortu školství se systémy ostatních věcně příslušných resortů
- Jednotný systém koordinace činností v oblasti primární prevence na horizontální i vertikální úrovni preventivní činnosti přímo řízených organizací MŠMT a preventivních strategií na úrovni krajů
- Efektivní spolupráce na mezinárodní úrovni v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů dětí a mládeže
- Funkční informační systém pro realizaci preventivního působení
- Funkční systém vzdělávání školních a metodiků a krajských koordinátorů prevence
- Efektivní systém akreditací vzdělávacích programů v oblasti primární prevence

- Vícezdrojové a víceleté financování projektů primární prevence

Cílové skupiny specifické primární prevence

Děti a mládež

Cílem působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům

- schopné dělat samostatná (a pokud možno správná) rozhodnutí
- přiměřenými sociálně psychologickými dovednostmi
- schopné řešit, případně schopné nalézt pomoc pro řešení problémů
- s vyhraněným negativním vztahem k návykovým látkám
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek.

Pedagogičtí pracovníci

- Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti sociálně patologickým jevům vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních.
- Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, odborně erudovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený.

Specifické cílové skupiny

Prevence založená ve společnosti předpokládá řadu spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti sociálně právní ochrany dětí, zdravotnických zařízení, místní samosprávy, nestátních neziskových organizací, poradenských institucí ve školství, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, zájmových organizací, podnikatelských subjektů apod.

Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek

Nástroj pro posuzování kvality preventivních programů.

Obecné požadavky na programy:

- přístupnost odborných programů a respektování práv klientů

- respektování specifických problémů a potřeb cílové skupiny
- zásady poskytování odborných programů
- odborné vedení a rozvoj pracovníků a týmů
(zajištění podmínek pro kvalitní práci a profesní rozvoj)
- Dostupnost a vnější vztahy
- zajištění základních organizačních, personálních a ekonomických požadavků na poskytovatele
- minimální bezpečí (BOZP, výskyt infekce, evakuační plán, suicidiální tendence, násilí, akutní intoxikace apod.)
- jasné stanovení materiálně technických potřeb programu
- program musí být součástí širšího systému preventivního působení (zajištění návaznosti)
- hodnocení kvality a efektivity odborných programů

Realizátorem tohoto procesu je Institut pedagogicko psychologického poradenství (IPPP), jejímž kolem je zejména:

- Vzdělávání auditorů (certifikátorů)
- Zajištění realizace místního šetření

Zaměření programů:

- Programy specifické primární prevence poskytované v rámci školní docházky
- Programy specifické prevence poskytované mimo rámec školní docházky
- Programy včasné intervence
- Vzdělávací programy v oblasti specifické primární prevence
- Ediční činnost v oblasti primární prevence

Sekundární prevence

Do tohoto systému se v rámci resortu školství řadí Střediska výchovné péče. Tato střediska:

- jsou součástí vybraných diagnostických ústavů a výchovných ústavů

- mají činnost definovanou dle §§ 16 až 17 zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
- mají za úkol napomoci při předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování
- pracují převážně na úrovni prevence sekundární
- přijímají své klienty (děti či rodiče) na základě jejich svobodného rozhodnutí
- se dělí na pracoviště - ambulantní
  - celodenní (stacionární)
  - lůžková (internátní)
- pracují převážně s celou rodinou
- nabízí a poskytují všestranně preventivní výchovnou péči a psychologickou pomoc dětem a mládeži s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem a mládeži propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti
- poskytují konzultace, odborné informace a pomoc zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení v oblasti výchovy a vzdělávání žáků s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji
- spolupracují na zpracování plánů aktivit prevence sociálně patologických jevů a drogových závislostí na území své působnosti
- zpracovávají odborné podklady na vyžádání soudů, policie a OSPOD pro jejich rozhodnutí, vč. ústavní výchovy
- spolupracují s probační a mediační službou